

7. Ardeu | Comuna: Balșa | Județ: Hunedoara | Punct: Cetățuie | Anul: 2023**Anul:** 2023**Cod RAN:** 87870.01**Perioade:** Preistorie, Protoistorie, Antichitate, Evul Mediu**Epoci:** Eneolitic târziu, Epoca bronzului, Epoca bronzului timpuriu, Epoca bronzului mijlociu, Epoca bronzului târziu, Hallstatt, Hallstatt timpuriu, La Tène târziu, Epoca post-romană, Epoca medievală timpurie, Epoca medievală târzie**Tipuri sit:** descoperire funerară, amenajare/construcție**Autori:** Dorel Micle, Iosif Vasile Ferencz, Mihai Cristian Căstăian, Vasile Palaghie, Cristian Constantin Roman, Daniel Spănu, Andreea Drăgan, Ionuț Socol, Diandra-Natalia Pall-Both**Instituții:** Universitatea de Vest, Timișoara, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, Arheolog independent, Arheolog independent, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca**Nr. autorizație:** 28**Data autorizației:** 2023-04-04**Raport de cercetare arheologică de la Ardeu, com. Balșa, jud. Hunedoara, Punct: Cetățuie****Rezumat**

În 2001, o echipă de cercetători de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva a început cercetările pe ceea ce este cunoscut sub numele de Dealul „Judelui”, o zonă situată imediat la poalele Dealului „Cetățuie” din satul Ardeu, unde se află o cetate dacică. Cercetările s-au oprit în acel an, însă descoperirile de obiecte metalice, ceramică și oase, precum și dovezile arderii intenționate a solului în zona unde au fost găsite aceste materiale speciale, au sugerat o semnificație ritualică, probabil funerară, a acestui spațiu.

În 2022 și 2023, noi cercetări au fost realizate pentru a clarifica funcția acestei zone. Până în prezent, a fost cercetată o suprafață de 5x7 m, existând planuri de continuare. Cercetările au fost deosebit de dificile din cauza acumulării unei cantități considerabile de rocă fragmentată, o parte provenind din prăbușiri de pe Dealul „Cetățuie”, însă o altă parte părea a fi plasată intenționat.

În 2022, două zone acoperite de un strat dens de sol roșu intens datorită focului, având la bază argilă galbenă, au delimitat două structuri cu aspect similar. Ambele structuri aveau o formă eliptică, fiind încadrate de pietre mari. Structura din nord părea a fi o continuare a descoperirilor din 2001. Numeroase materiale ceramice erau așezate pe suprafața stratului roșu și apăreau în număr mai mic în interior. În partea de sud, deasupra stratului roșu, a fost identificată o zonă distinctă. Umplutura conținea o cantitate mare de cenușă, cărbune, oase neincinerate și incinerate, precum și ceramică, dintre care un vas complet a fost găsit in situ. Sub acesta, a fost descoperit un vârf de lance complet. Caracterul intenționat al depunerii era evident. Intenția simbolică este, credem, bine susținută de efortul depus, precum și de aspectul general al descoperirilor.

În 2022, un posibil tumul deasupra structurii sudice a fost observat în profil, însă nu a fost clar delimitat de restul straturilor, care aveau un conținut ridicat de rocă fragmentată. Extinderea suprafeței în 2023, cu o excavare mai detaliată a straturilor superioare, a confirmat prezența unui tumul din piatră construit cu grijă. Obiectele metalice descoperite în ambele structuri, cum ar fi o sită romană din bronz, un cuțit curbat, un umbo de scut, o cataramă de centură Laminici și un vârf de lance, sunt similare cu alte descoperiri funerare din perioada La Tène târzie din Dacia preromană, însă, în această fază preliminară, natura descoperirilor este dificil de stabilit cu certitudine.

Oasele incinerate au fost evaluate, până acum, doar vizual de un paleozoolog și un antropolog, care au oferit opinii contradictorii privind caracterul animal sau uman al acestora. O analiză mai detaliată este în curs de desfășurare.

Indiferent de rezultate, nu există nicio îndoială cu privire la importanța activităților desfășurate pe Dealul „Judelui” ca parte a unui proces de creare a unui spațiu cu semnificație. Amplasarea pe vechiul drum de acces, imediat sub turnul-casă al cetății dacice de pe Dealul „Cetățuie”, a transformat situl într-un reper definitoriu pentru cetatea dacică.

Raport

Cercetările arheologice la Ardeu, în anul 2023 s-au desfășurat în două etape, în funcție de programul de practică al studenților Universității de Vest din Timișoara și de posibilitățile membrilor colectivului de cercetare. Cele două campanii s-au derulat pe parcursul lunilor, iulie, septembrie și octombrie. Cercetarea s-a desfășurat cu acordul proprietarului terenului, domnul Florea Florin. La cercetări au participat, alături de membrii colectivului de cercetare și studenți ai Universității de Vest și voluntari. Iar studenții au fost implicați în întreg procesul de documentare, ca parte a activității didactice. În anul 2023 au continuat cercetările în sectorul explorat în anul 2001 și în cel precedent, la poalele dealului Cetățuie[1]. Amintim că în secțiunea denumită S2/2001[2], a fost identificat un complex a cărui interpretare funerară sau de cult era dificil de precizat[3]. Structura respectivă a furnizat materiale arheologice numeroase, diverse din punct de vedere al funcționalității și a materialelor din care sunt realizate. Între ele se numără o paftă din fier placată cu bronz[4], fragmente ale unui umbo de scut, din fier[5], părți dintr-un cuțit curb[6], ferecătura unei casete pentru valori[7], fragmente dintr-o strecurătoare din bronz[8], oase, fragmente de vase din ceramică etc. Campania din anul 2022 a avut ca obiectiv extinderea cercetării pe o suprafață cu dimensiunile de 5/5 m, denumită convențional Sp10, care suprapune parțial secțiunea investigată în anul 2001, cu scopul de a contura imaginea de ansamblu asupra structurilor arheologice. Întreaga arie a fost împărțită în carouri cu dimensiunea de 1 x 1 m. Ulterior, unitatea de cercetare a fost prelungită spre nord cu un metru (în anul 2022), iar mai apoi (în anul 2023) spre sud cu 1 m, pentru a putea să fie documentate în întregime structurile identificate. În acest fel, aria cercetată a ajuns să aibă o suprafață de 5 x 7 m. Întreaga cantitate de pământ excavată a fost cernută prin sită, asigurând recoltarea materialului arheologic aproape exhaustiv. În procesul achiziției de date, în timpul cercetărilor au fost descrise și desenate contextele arheologice. În plus, fiecare dintre ele au fost documentate prin fotogrammetrie georeferențiată prin ținte fotogrammetrice generate de programul Agisoft. Au rezultat astfel modele 2D și 3D (Fig. 1) georeferențiate ale fiecărui context arheologic. Prin folosirea unui aparat DGPS, s-a reușit, cu puține excepții, înregistrarea coordonatelor geografice cu o precizie de 2-4 cm, atât pe verticală, cât și pe orizontală. Cantitatea mare de piatră provenind din eroziunea versantului și compactarea ei pe măsură ce s-au acumulat straturi succesive au reprezentat factori care au făcut să fie imposibil să distingem, la momentul debutului cercetărilor, amenajări intenționate. Dificultatea a fost accentuată și de faptul că amenajările erau realizate din aceeași rocă locală ca și piatra rulată, provenind din eroziune. Rădăcinile arborilor și arbuștilor au sporit dificultatea cercetărilor și a interpretării contextelor identificate. Cu toate acestea, după excavarea acumulărilor s-au conturat două structuri, cu plan evasi-circular, având la suprafață forma unor movile puțin înalte, cu diametrul de cca 4 m (Fig. 2). Sub mantalele din piatră se găsea, în fiecare dintre cele două cazuri, câte o platformă de pământ ars, având culoare roșu-cărămiziu intens, conținând mult lemn ars. Pe suprafața platformelor erau depuse numeroase fragmente ceramice, oase de animale și puține obiecte metalice. La baza stratului care forma cele două platforme se găsea un lut galben în care erau prezente puține materiale arheologice și oase de animale. Între particularitățile amenajărilor surprinse în timpul excavațiilor, menționăm că în partea vestică a structurii notate M1, sub stratul de pământ ars, a fost conturată o groapă săpată într-un fundament de piatră locală și conținea pământ și puține pietre (Fig. 3). În campania din anul 2023 ne-am propus să continuăm investigațiile cu scopul documentării în întregime a celor două amenajări. În urma interpretării profilului stratigrafic al suprafeței Sp 10/2022, pe latura de sud, corelată cu interpretarea situației arheologice a fost distinsă elevația structurii sub forma unei movile din piatră. Din aceste motive, în campania din anul 2023 am extins cercetarea spre sud, cu un metru. Rezultatele au fost pe măsura așteptărilor. În acest fel am reușit să surprindem cu claritate capătul sudic al movilei care acoperea structura denumită de noi M2. În privința celei de a doua structuri, notată cu M2, trebuie să menționăm că pare să fi fost delimitată de o amenajare din piatră (Fig 3) ale cărei margini au putut să fie conturate cu multă claritate, iar în suprafața care a fost prelungită spre sud unitatea de cercetare, structura respectivă a fost documentată și în elevație (Fig. 4). Cele două structuri au fost edificate pe o bază din piatră la baza versantului estic al dealului Cetățuie, acolo unde

eroziunea pantei a favorizat permanent acumularea unor straturi de piatră desprinsă din pereții de calcar. Din acest motiv, credem că e probabil ca baza respectivă, pe care au fost amenajate structurile M1 și M2 să fi fost o acumulare naturală. Iar suprafața ei a fost pregătită pentru amplasarea fiecărui complex, deoarece păstrează un nivel relativ plan, iar fragmentele de rocă sunt toate de dimensiuni mici, legate cu un pământ lutos, brun. Pe nivelul astfel organizat a fost așezat un strat de lut, cu o grosime care atinge pe alocuri 25 cm și care se subțiază spre margini, ca o platformă, peste care au fost așezate (aruncate?) fragmente de vase din ceramică și oase de animale. În compoziția acestui strat de lut se găsesc, de asemenea, fragmente ceramice și oase. Partea superioară a lutului are culoare roșie, ca dovadă că a fost arsă intens. Materialele arheologice din inventarul celor două structuri constă în cea mai mare măsură din ceramică, dar nu lipsesc nici obiecte metalice: piese de port și podoabă, de armament și de harnașament precum și numeroase oase de animale fără urme de ardere. Au fost recoltate puține oase incinerate, între care unele au fost descoperite in situ, iar altele în momentul sitării pământului excavat. Ele vor fi analizate de către doamna antropolog Angela Simalsik. Însă, până vom fi în măsură să cunoaștem mai multe în legătură cu materialul osteologic incinerat provenind din cercetările de la Ardeu, trebuie să precizăm că sunt fragmente de mici dimensiuni și că au fost prezente pe suprafața celor două structuri. Sintetizând observațiile prezentate anterior, putem susține că în suprafața Sp 10/2022-2023 au fost identificate cu siguranță două structuri amenajate, aparținând epocii Regatului dac. Ele au în alcătuire platforme de lut, care la bază are culoare galbenă, iar în partea superioară sunt arse, așa cum dovedește consistența și culoarea roșie. În componența stratului de lut se găsesc oase de animale și fragmente ale unor recipiente din ceramică, fără urme de ardere. Platformele de lut au fost amenajate pe baze din piatră, formând suprafețe mai mult sau mai puțin plane. Imaginea de ansamblu a structurii identificată în anul 2001 a fost completată prin cercetările recente. În privința naturii celor două structuri, nu avem, nu avem încă suficiente argumente pentru a ne putea pronunța cu mai multă siguranță. Rămânem însă la părerea că cele mai probabile interpretări au ca obiect domeniul funerar, sau cel depozițional. La cercetări au participat și studenții: Raul Andrei Gașpar, George Cismaru, Robert Petrovics, Denis Luță, Ancuța Noghi, Flavia Tăutan, Eduard Cosa, Dan George Delu și Ioana Ferencz, precum și Victor Hegeduș, Lăcrămioara și Robert Pall-Both, Florin Cazan, Diana Ferencz și Răzvan Malanca.

Note

- Ferencz et al. 2023.
- Pescaru et al. 2002.
- Pescaru et al. 2002, 42; Ferencz 2010a, 226.
- Ferencz 2013a.
- Ferencz Dima 2009, 20-23, vezi și Fig. 2.
- Ferencz Dima 2009, 21, 23-25, vezi și Fig. 3/2; Ferencz Gurgu-Țârdoiu 2009, 161-162, vezi și Pl. II/1-2.
- Ferencz 2010b.
- Mustață, Ferencz 2016.

Informații suplimentare online

[Raportul 7063 din cronică.cimec.ro](https://cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
